РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

DOI: 10.33766/2524-0323.88.15-23

УДК 342.553(477)

Є. О. Бутирін

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та філософії права
Одеського державного університету
внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна)

e-mail: Butyrinevgenij83@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3915-4026>

РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЙОСИФА II НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТОЛІТТЯ

У статті здійснено історико-правовий аналіз реформи місцевого самоврядування на українських землях (Галичини, Буковини, Закарпаття), які увійшли до складу Австрійської імперії у другій половині XVIII ст. Виділено, що міська ординація 1783 р. зберегла й упорядкувала самоврядування в містах, проте досконально змінила природу цього інституту, перевівши його з приватного права, яким було приватне магдебурзьке право, у сферу публічного права. Зроблені висновки про те, що модернізаційні реформи Габсбургів були спрямовані на ліквідацію відставання імперії від Пруссії. Необхідно доповнити, що без уваги імператора не залишилися й проблеми остаточної інтеграції приєднаних земель до тіла імперії.

Ключові слова: міське самоврядування, патент, бургомістр, указ, магістрат, висвячення.

Постановка проблеми. Розвиток місцевого самоврядування в сучасних умовах став важливим вектором суспільної трансформації. За таких умов важливо враховувати як міжнародний, так і національний правовий досвід. Особливий інтерес для нас становить історико-правовий аналіз реформ місцевого самоврядування в Австрійській імперії у другій половині XVIII ст., які здійснювалися, у тому числі, і на українських землях (Галичина, Буковина і Закарпаття).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема реформ місцевого самоврядування в Австрійській імперії порушувалися низкою дослідників, а саме: І. Й. Бойком, С. В. Віднянським, У. Я. Єдмінською, М. Г. Крикуном, І. С. Лісною, І. Ю. Настасяк та ін., однак в історико-правовому аспекті особливості проведення реформи місцевого самоврядування одночасно як у містах, так і в сільській місцевості комплексно не досліджувалися.

Формування цілей. Метою статті є історико-правовий аналіз реформи місцевого самоврядування в містах та сільській місцевості українських земель (Буковини, Галичини та Закарпаття), які входили до складу Австрійської імперії.

Виклад основного матеріалу. У другій половині XVIII ст. розпочався новий період у житті західноукраїнських земель. У цей час карта Європи була знову змінена відповідно до геополітичних інтересів тогочасних провідних держав. Українська Галичина та південно-східні райони Польщі входили до складу Королівства Галиції та Лодомерії з центром у Львові. Одночасно, із приєднанням цих земель, австрійський імператор Йосиф II починає здійснювати реформу усієї системи державного управління.

У 1783 р. розпочинається реформа міського самоврядування. Йосиф II видає міську ординацію, яка запроваджувала дворівневу організацію управління містом, що складалася з міських *виділів* (себто колишніх міських рад) та міських магістратів. Міські *виділи*, склад яких міг сягати кількох десятків членів, у залежності від кількості мешканців міста та його економічної потужності, обирались безпосередньо містянами. Міський магістрат під проводом бургомістра обирався вже опосередковано міськими *виділами* в кількості одного - двох десятків радників. Уся повнота влади в місті зосереджувалася в магістраті, а *виділ* мав відносно нього контрольні функції. Структурно магістрат складався з двох сенатів (політичного та юридичного), якій поділявся на цивільний та кримінальний. Перший переймався справами управління, а на другий покладалися функції судочинства відповідно до двох напрямів.

Таким чином, міська ординація 1783 р. зберегла та унормувала самоврядування в містах, проте докорінно змінила природу цього інституту, перевівши його з приватного права, яким за своєю суттю було приватне магдебурзьке право, у сферу публічного – статутного права. Приватне міське магдебурзьке право було виборене середньовічними містами і в його основі було таке: право на незалежність та гарантія реалізації цих прав; здійснення юрисдикції над власною територією, особами та речами, що знаходились на ній; право на колективну самооборону. Відтепер його заступило публічне статутне міське право, яке було складовою системи права Австрійської імперії.

Діяла ординація лише відносно так званих королівських міст (нім. *Königliche Städte*). Спеціальним патентом цісаря від 31 серпня 1786 р. міська ординація була поширена на м. Львів – адміністративно-політичний центр коронного краю [1, с. 385-389]. Разом зі Львовом міські магістрати запрацювали ще у 56 населених пунктах Східної Галичини, утім їх чисельність, порядок формування та компетенції були різними та залежали, переважно, від кількості містян та промислово-торгівельної потужності міста. Інші міста були позбавлені магістратів та підлягали патримоніальній владі своїх власників. Оновлений львівський магістрат розпочав свою роботу 1 грудня 1787 р. [2, с. 79-80].

Отже, за новими правилами міського радника можна було обрати лише з осіб, які пройшли спеціальну підготовку та склали відповідні іспити, отримавши на підтвердження цього кваліфікаційний декрет. Результати виборів до органів міської влади підлягали обов'язковому затвердженню державною адміністрацією. А, вступаючи на посаду, бурмістр та радники складали присягу на вірність цісареві [3, с. 384]. Головували в магістраті бургомістр (президент) та віце-бургомістр (віце-президент). Політичний сенат складався з чотирьох радників, ще дванадцять входили до судових сенатів - цивільного та кримінального. Також до

штату входило 4 секретарі, 4 протоколісти та 24 канцеляристи. Господарчі питання покладалися на ще 20 осіб допоміжного персоналу: слуг суддів, сторожів, надзирателів в'язниці та ката [4, с. 66].

Відповідно, за виконання своїх функцій члени магістрату отримували платню з державної казни. Так президенту було покладено 1 800 злотих щорічного утримання, віце-президент мав 1 200 злотих, радникам платили по 800 злотих. Найменший оклад встановлювався тим, хто доглядав двір, та кату; вони отримували лише 100 злотих на рік [5].

І вже після цього з під пера Йосифа II вийшов нормативний акт на підтвердження міських привілеїв від 6 листопада 1789 р.[6]. Таким чином, м. Львів у 1789 р. не тільки отримав цісарське підтвердження привілеїв та прав, а й був остаточно влаштований у правове поле Австрійської імперії.

Зокрема в преамбулі привілею Йосиф II зазначає, що привілеї, вільності та вигоди, у тому обсязі, з якими м. Львів звернувся до нього за підтвердженням, не у всьому є «згідними почасти зі зміненими часами, почасти з сучасною крайовою конституцією; тому Ми вирішили, у відповідь на всепіддане подання, зроблене нашою об'єднаною богемсько-австрійською Надвірною канцелярією, Надвірною палатою (парламентом) і депутацією міністерського банку, надати згаданому королівському столичному місту Львову новий привілей, яким милостиво дарувати такі права, переваги і вільності» [7, с. 513-514].

Щодо самоврядності, а точніше, для здійснення юрисдикції, для забезпечення діяльності поліції і для управління міським господарством, австрійський імператор нагадував, що ще в 1787 р. він встановив у м. Львові власний магістрат, який складається з одного бургомистра, одного віцебургомистра та п'ятнадцяти райців магістрату і поділений на два сенати: політичний і юридичний, разом із належними до нього урядовцями й канцелярським персоналом.

Далі зазначалось, що згаданому магістрату, як досі, так і в майбутньому, доручається та підтверджується (право виконання) громадської судової влади в межах міського округу таким чином, що вона повинна здійснюватися згідно з дозволеними нами юридичними нормами та іншими розпорядженнями щодо судівництва. Кримінальне судове управління передається львівському магістрату таким чином, щоб саме це судівництво здійснювалося у львівському окрузі й за межами округу такою мірою, як і особливі закони а, головним чином, виданий 10 серпня 1787 р. патент, за винятком деяких видів злочинів, доручених кримінальному суду в столичному місті кожної з провінцій. У справах судівництва подальші апеляції щодо рішень львівського магістрату повинні скеровуватися до королівського Галицького апеляційного суду, а в політичних справах - до королівського Галицького крайового губернаторства [8, с. 514].

І раніше, і в зазначеному привілеї цісар акцентує увагу на зверхності Вищої дирекції поліції над веденням поліцейських справ львівським магістратом.

Попри виписану в попередніх декретах процедуру обрання магістрату, Йосиф II уточнює її, зокрема зазначаючи, що вибори бургомистра, віцебургомистра та райців магістрату здійснюються спеціальним комітетом, який наділений громадянами правом голосу, з осіб, що склали відповідний іспит та будуть дотримуватися відповідних декретів про виборче право політичних і

судових установ. Отже, за процедурою, наділені правом голосу містяни подають до королівського Окружного управління іменні картки, відповідним чинним засвідчені магістратом. Після цього, шляхом жеребкування обираються сто громадян, які, у свою чергу, письмово обирають двадцять чотири члени комітету. Окремо оговорюється квота вірменського представництва в складі комітету, яка повинна бути пропорційною до обраних у комітет осіб інших націй (до речі, про українців у тексті не йшлося). Вибори до магістрату відбуваються в присутності двох комісарів – цісарсько-королівських райців (один - від крайового губернатора, а другий - від Апеляційного суду). Виборчий комітет, обираючи бургомістра та віце-бургомістра, проводить письмове голосування щодо райців, і вони обираються усним голосуванням, про що складається відповідний протокол. Щодо визначення та обрання персоналу міської канцелярії, то ця функція покладалася вже на обраний магістрат, який повинен згідно з обов'язком та сумлінням визначити найдостойніших та найспритніших осіб для кожної службової категорії [9, с. 515].

Після обрання в Крайовому губернаторстві бургомістр та віце-бургомістр повинні були скласти присягу на вірність у присутності двох апеляційних радників. Решта – райці та підлеглий персонал - складали присягу в приміщенні магістрату [10, с. 515].

Утім у 1808 р. влада вирішила відмовитись від інституту виборності магістратів. Від цього часу штат політичного сенату призначався крайовою владою, а цивільний та кримінальний сенати комплектувались апеляційним судом [11].

Щодо сільського управлінського рівня, то спеціальним патентом Йосифа II для Галичини від 5 квітня 1782 р. було скасовано особисту залежності селян від дідичів. Відповідно до цього патенту, селянам було надано право виходу з громади та залишення села, вільно обирати професію та навчатися ремеслу, одружуватися без згоди панів, віддавати дітей до школи, звертатися зі скаргами на пана до суду тощо. З цього часу можна вести мову про запровадження нової моделі аграрних правовідносин на селі, де відносини між поміщиком та селянином розглядались як добровільні цивільно-правові зв'язки, які трансформувались у підданські взаємини – «розумне спадкове підданство» (*nexus subditelae, untertänigkeit*) [12]. Прибравши кріпосну залежність, закон залишив селян прикріпленими до землі. Отже, позбувшись поміщицького підданства, селянин залишився у підданстві маєтку. Таким чином, відбулась своєрідна модифікація підданства, утім селяни перестали бути поза правом, як за польські часи, та перетворилися на предмет права [13, с. 81]. Задовольнившись такою формою підданства, наступним патентом 1784 р. цісар надав право самоврядності сільським громадам.

Австрійський уряд не став створювати в сільській місцевості державний апарат управління, а наділив у домініях політичною владою поміщика. Так із запропонованих сільською громадою трьох кандидатів, поміщик призначав вільта, з укр. обмеженими, по суті, представницькими, повноваженнями. За виконання своїх функцій вільт не отримував платні, проте міг бути звільнений від панщини. Також сільська громада домінії обирала від 2 до 12 присяжних у поміч вільту [14, с. 203].

Уся ж повнота виконавчої влади на селі зосереджувалася в особі мандатора, якого затверджував окружний староста, а утримував поміщик. Формально то був державний чиновник із владними повноваженнями від повітової влади, проте заробітну платню він отримував від діди́ча або поміщика, то міг вважатися службовцем домі́нії [15, с. 139]. Їх компетенція була універсальною: видача та візування паспортів, ведення реєстру населення, оголошення нормативно-правових актів, збір податків, встановлення для селян повинностей та контроль за їх справлянням, доставка на збірні пункти рекрутів, виконання поліційних функцій, здійснення судочинства по першій інстанції, вирішування поземельних спорів між селянами, догляд за санітарно-епідеміологічними умовами, контроль ведення торгівлі; у їх віданні були місцеві дороги та мости; вони мали право публічних тілесних покарань (яке проіснувало в імперії аж до 1867 р.) [16, с. 21-23].

Мандатори майже не були обмежені у своїй владі на селі. Навіть ті селяни, які були доведені свавіллям мандатора до відчаю та наважувались подати на нього скаргу, не отримували справедливості ані від поміщика, ані від старости, а навпаки, лише погіршували своє становище. Показове й те, що скасування посади мандатора в Галичині відбулося лише у 1856 р., в умовах розбудови в імперії конституційної монархії. Проте навіть у цих умовах реформування абсолютизму політична влада на селі залишалася в руках діди́чів [17].

Висновки. Модернізаційні реформи Габсбургів були спрямовані у своїй стратегічній меті на ліквідацію відставання імперії від Пруссії, втім, поза увагою не залишилися й потреба остаточної інтеграції приєднаних земель до тіла імперії. Завдання вирішувалося комплексно та з розмахом, зачепивши всі сфери суспільного буття. Реформу управління було розпочато з перепису населення, кадастрування земельних володінь, по-німецьки скрупульозному упорядкуванню облікової та контрольної системи. Нарешті місцеве управління було переведено під тотальний державний контроль, головною постаттю якого став адміністративний чиновник – бюрократ. Процес централізації державного управління досяг свого максимуму, забезпечивши управління підвладними територіями на центральному та місцевому рівнях. Традиції австрійського абсолютизму було повною мірою використано в методах управління приєднаними територіями. Сільським громадам було підтверджено право на самоврядування. Отримали законодавчого розмежування компетенції та повноваження органів державного управління й самоврядування. За фактом треба вести мову про позбавлення місцевого самоврядування будь-якої влади та його підпорядкуванню й контролю з боку державних інституцій. Попри відверту політику германізації, крайове та місцеве самоврядування українських земель було спрямоване на задоволення інтересів польської магнатерії. Рівень його демократизації був різний, проте воно було покликане підтримувати інтереси заможного населення краю.

Зазнали модернізації сфера освіти та релігії, а священники греко-католицького обряду навіть набули статусу державного службовця [18, с. 11; 19]. Декларувалася мета покращення матеріального становища підданих імперії, зрівняння їх у правах, надання освіти - і все це задля створення генерації свідомих громадян та надійних платників податків. Прагнули, наскільки це було можливим, позбутися старого станового устрою з притаманними йому

привілеями, ексклюзивними правами та сферами впливу. Убачалась проста до крайності уніфікована система суспільних відносин між централізованою державою та її громадянами-підданими [19, с. 321-327].

Відповідно до ідеалів Просвітництва, таке суспільство громадян мало стати запорукою могутності імперії [20, с. 43]. Утім правляча еліта імперії, рухаючись реформаторським шляхом лібералізму та освіченого абсолютизму, була налякана досвідом Великої французької революції й визнала за доцільне відмовитись від практики модернізаційної перебудови. Так Леопольд II, а навздогін й Франц II, обирають політику контрреформізму та консерватизму, звівши нанівець зусилля Йосифа II щодо створення генерації свідомих громадян.

Використані джерела:

1. Continuatio Edictorum Et Mandatorum Universalium In Regnis Galiciae Et Lodomeriae. A Die r. Januar ad ultimam Decembris Anno 1786. Emanatorium. Continuacya Wyrokow Y Rozkazow Powszechnych W Galicyi Y Lodomerji Krolestwach Od Dnia I. Stycznia at do konca Grudnia Roku 1786. Wypadlych. T. 14 : obejmuje rok 1786. Leopoli : Pillerowa, Józefa, 1786. S. 385-389.

2. Pamiętniki urzędników galicyjskich / Przygot. I. Homola, B. Łopuszański. Kraków: Wyd-wo Literackie, 1978. 450 s. S. 79-80.

3. Тищик Б. Й. Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст.-1918 р.) : навч. посібник. Львів : Юрид. ф-т Львів нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003. С. 38.

4. Pamiętniki urzędników galicyjskich / Przygot. I. Homola, B. Łopuszański. Kraków: Wyd-wo Literackie, 1978. 450 s. S. 66.

5. Czolowski A. Pogląd na organizację i działalność dawnych władz miejskich do 1848 r. *Miasto Lwów w okresie samorządu 1870-1895*. Lwów : Gmina Król. Stoł. miasta Lwowa, 1896. 873 s. S. LXXVIII.

6. 1789 р., листопада 6, Відень Йозеф II надає місту Львову права, переваги та вільності щодо прав власності міста на нерухомість, здійснення юрисдикції, вибору управи міста, здійснення судівництва та інші, узгоджуючи їх з сучасною крайовою конституцією. *ЦДІАЛ України* (Центр. держ. істор. архів України, Львів) Ф. 52. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 1-6; Оп. 2. Спр. 614. Арк. 245-257; Оп. 2. Спр. 646б. Арк. 16-23.

7. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів: Львівське від. Інст. української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Львівський нац. універ. ім. І. Франка, 2010. 544 с. С. 513-514.

8. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів: Львівське від. Інст. української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Львівський нац. універ. ім. І. Франка, 2010. 544 с. С. 514.

9. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів: Львівське від. Інст. української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Львівський нац. універ. ім. І. Франка, 2010. 544 с. С. 515.

10. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів: Львівське від. Інст. української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Львівський нац. універ. ім. І. Франка, 2010. 544 с. С. 515.

11. Gąsiorowski S. Chrześcijananie i Żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku. Kraków, 2001. S. 104.
12. Świętochowski A. Historia chłopów polskich. Poznań: Wyd-wo polskie Wegnera [б.р.в.]. S. 12.
13. Drdacki M. Die Frohnpatente Galiziens: ein Beitrag zur Kunde des Unterthanswesens. Wien : J. P. Sollinger, 1838. 275 s. S. 81.
14. Maciejewski T. Historia ustroju i prawa sądowego Polski. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008. 469 s. S. 203.
15. Нариси історії державної служби в Україні / О. Г. Аркуша, Є. І. Бородин, С. В. Віднянський та ін.; С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін. ; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. Київ: Ніка-Центр, 2009. 536 с. С. 139.
16. Стеблій Ф. І. Боротьба селян Східної Галичини проти феодалного гніту в першій половині XIX ст. Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. 189 с. С. 21-23.
17. Grodziński S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772-1848). Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1971. 303 s.
18. Возняк М. Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії. Львів : З друк. вид. спілки «Діло», 1924. 178 с. С. 11.
19. Див.: Zöllner E. Geschichte Österreichs. Von den Anfängen bis zur Gegenwart, Wien: Verlag für Geschichte, 1990, 727 s. S. 321-327.
20. Mikoletzky L. Kaiser Joseph II. Herrscher zwischen den Zeiten. Göttingen: Muster-Schmidt, 1990.
21. Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV-XIX ст. / Інститут народознавства НАН України. Львів, 1999. 336 с. С. 43.

References:

1. Continuatio Edictorum Et Mandatorum Universalium in Regnis Galiciae Et Lodomeriae. A Die r. Januar ad ultimam Decembris Anno 1786. Emanatorum. Continuacya Wyrokow Y Rozkazow Powszechnych W Galicyi Y Lodomeryi Krolestwach Od Dnia I. Stycznia at do konca Grudnia Roku 1786. Wypadlych. (1786) Leopoli: Pillerowa, Józefa, Vol. 14, 385-389. [in Poland].
2. Pamiętniki urzędników galicyjskich. (1978) Przygot. I. Homola, B. (Eds.) Łopuszański. Kraków: Wyd-wo Literackie, 79-80. [in Poland].
3. Tyshchyk, B. Y. Istoriia derzhavy i prava Avstrii ta Avstro-Uhorshchyny (Kh st.-1918 r.) (2003). Lviv: Yuryd. f-t Lviv nats. un-tu imeni Ivana Franka, 38. [in Ukrainian].
4. Pamiętniki urzędników galicyjskich (1978) I. Homola, B. Łopuszański. (Eds.) Kraków: Wyd-wo Literackie, 66. [in Poland].
5. Czołowski, A. Pogląd na organizację i działalność dawnych władz miejskich do 1848 r. Miasto Lwów w okresie samorządu 1870-1895. (1896). Lwów Gmina Król. Stoł. miasta Lwowa, LXXVIII.
6. 1789 r., листопада 6, Viden Yozef II nadaie mistu Lvovu prava, perevahy ta vilnosti shchodo prav vlasnosti mista na nerukhomist, zdiisnennia yurysdyktsii, vyboru upravly mista, zdiisnennia sudivnytstva ta inshi, uzghodzhuiuchy yikh z suchasnoiu kraiovoiu konstytutsiieiu. TsDIAL Ukrainy (Tsent. derzh. istor. arkhiv Ukrainy, Lviv) - CDIAL of Ukraine (Central State Historical Archives of Ukraine, Lviv) F. 52. Op. 1. Ref. 134. Ark. 1-6; Op. 2. Ref. 614. Ark. 245-257; Op. 2. Ref. 646b. Ark. 16-23.
7. Pryvilei mista Lvova (XIV-XVIII st.) (2010) M. Kapral, & Ya. Dashkevych, R. Shust (Eds.) et.al. Lviv: Lvivske vid. Inst. ukrainskoi arkhieohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho NAN Ukrainy; Lvivskiyi nats. univer. im. I. Franka, 513-514. [in Ukrainian].

8. Pryvilei mista Lvova (XIV–XVIII st.) (2010) M. Kapral (Ed.) Ya. Dashkevych, R. Shust (Eds.). Lviv: Lvivske vid. Inst. ukrain skoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho NAN Ukrainy; Lvivskyi nats. univer. im. I. Franka, 514. [in Ukrainian].
9. Pryvilei mista Lvova (XIV–XVIII st.) (2010) M. Kapral (Ed.) Ya. Dashkevych, R. Shust. (Eds.). Lviv: Lvivske vid. Inst. ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho NAN Ukrainy; Lvivskyi nats. univer. im. I. Franka, 515. [in Ukrainian].
10. Pryvilei mista Lvova (XIV–XVIII st.) (2010) M. Kapral (Ed.) Ya. Dashkevych, R. Shust (Eds.). Lviv: Lvivske vid. Inst. ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho NAN Ukrainy; Lvivskyi nats. univer. im. I. Franka, 515. [in Ukrainian].
11. Gąsiorowski, S. (2001) Chrzestowanie i Żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku. Kraków, 104. [in Poland].
12. Świętochowski, A. Historia chłopów polskich. Poznań: Wyd-wo polskie Wegnera [b.r.v.], 12. [in Poland].
13. Drdacki, M. (1838) Die Frohnpatente Galiziens: ein Beitrag zur Kunde des Unterthanswesens. Wien: J. P. Sollinger, 81. [in Austria].
14. Maciejewski, T. Historia ustroju i prawa sądowego Polski. (2008) Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 203. [in Poland].
15. Narysy istorii derzhavnoi sluzhby v Ukraini. (2009) O. H. Arkusha, Ye. I. Borodin, S. V. Vidnianskyi (Eds.) et al.; S. V. Kulchytskyi (Ed.) et al.; Holov. upr. derzh. sluzhby Ukrainy, In-t istorii NAN Ukrainy. Kyiv: Nika-Tsentr, 139. [in Ukrainian].
16. Steblii, F. I. Borotba selian Skhidnoi Halychyny proty feodalnoho hnytu v pershii polovyni XIX st. (1961) Kyiv: Vyd-vo AN URSR, 21–23. [in Ukrainian].
17. Grodziński, S. (1971) Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772–1848). Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich. [in Poland].
18. Vozniak, M. (1924) Yak probudylosia ukrainske narodnie zhyttia v Halychyni za Avstrii. Lviv: Z druk. vyd. spilky «Dilo», 11. [in Ukrainian].
19. Dyv.: Zöllner, E. (1990) Geschichte Österreichs. Von den Anfängen bis zur Gegenwart, Wien: Verlag für Geschichte, 321–327; Mikoletzky, L. (1990) Kaiser Joseph II. Herrscher zwischen den Zeiten. Göttingen: Muster-Schmidt. [in Austria].
20. Hoshko, Yu. (1999) Zvychaieve pravo naselennia Ukrainskykh Karpat ta Prykarpattia XIV–XVIII st. Instytut narodoznastva NAN Ukrainy. Lviv, 43. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.11.2019

Бутырин Е. А.,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры теории и философии права
Одесского государственного университета внутренних дел
(г. Одесса, Украина)

РЕФОРМА МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ ИОСИФА II НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ В СОСТАВЕ АВСТРИЙСКОЙ ИМПЕРИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XVIII СТОЛЕТИЯ

В статье осуществлен историко-правовой анализ реформы местного самоуправления на украинских землях (Галичины, Буковины, Закарпатья), которые вошли в состав Австрийской империи во второй половине XVIII ст. Выделено, что

городская ординация 1783 г. сохранила и упорядочила самоуправление в городах, однако досконально изменила природу этого института, переведя его из частного права, которым было частное магдебургское право, в сферу публичного права. Сделаны выводы, что модернизационные реформы Габсбургов были направлены с целью ликвидации отставания империи от Пруссии. Необходимо дополнить, что без внимания императора не остались и проблемы окончательной интеграции присоединенных земель до тела империи.

Ключевые слова: местное самоуправление, патент, бургомистр, декрет, магистрат, ординация.

Butyrin E.,

Candidate of Law,
Associate Professor of the theory of philosophy of Law
Odessa State University of Internal Affairs
(Odessa, Ukraine)

LOCAL SELF-GOVERNMENT REFORM OF JOSEPH II ON THE UKRAINIAN LANDS WITHIN THE AUSTRIAN EMPIRE IN THE SECOND HALF OF THE XVIII CENTURY

The article provides a historical and legal analysis of the local self-government reform in Ukrainian lands (Galicia, Bukovina, Transcarpathia), which became part of the Austrian Empire in the second half of the XVIII century. It has been emphasized that the urban ordination of 1783 preserved and rationalized self-government in cities; however, it thoroughly changed the nature of that institution, transferring it from private law, which had been private Magdeburg law to public law. It has been concluded that the Habsburg modernization reforms were aimed at eliminating the lag of the empire from Prussia. It is necessary to add that the emperor paid attention to the final integration problems of the annexed lands to the empire body.

Concerning the rural administrative level, the special patent of Joseph II for Galicia of April 5, 1782, abolished the personal dependence of the peasants on the *didych*. According to this patent, the peasants were granted the right to leave the community and leave the village, freely choose their profession and study crafts, marry without the *paniv's* consent, send their children to school, complain to the court and so on. Henceforth, it is possible to introduce a new model of rural agrarian form in which the relations between the landlord and the peasant were regarded as voluntary civil legal relations, which were transformed into reasonable inheritance – "*nexus subditelae, untertänigkeit*". Abolishing serfdom, the law envisaged the peasants to be attached to the land. Thus, having lost the landlord's allegiance, the peasant remained in the estate allegiance. Thus, a peculiar modification of the allegiance took place, but the peasants ceased to be outlawed, as in Polish times, and became subject to law. Satisfied with this form of allegiance, following a patent in 1784, the emperor granted the right of self-government to rural communities.

Key words: local government, patent, burgomaster, decree, magistrate, ordination.